

Základní škola sv. Voršily v Olomouci
Aksamitova 6, 772 00 Olomouc

Sixtova aféra

Závěrečná práce

Autor: Kryštof Dokoupil

Třída: IX

Vedoucí práce: Mgr. Martin Nešpor

Olomouc 2013

OBSAH

KAPITOLA I – Život Karla Habsbursko-Lotrinského	4
KAPITOLA II – Pokus o tajná jednání s Dohodou	8
1 Co předcházelo pokusu o tajnou diplomacii	8
2 Přípravy na navázání kontaktu	9
3 Jednání Erdödy – Bourbonско-Parmští	10
4 Setkání ve Vídni	11
5 Jednání v Bad Homburgu	12
6 Czerninovo memorandum	13
7 Reakce Dohody na první dopis Sixtovi	14
8 Reakce Dohody na druhý dopis Sixtovi	15
KAPITOLA III – Sixtova aféra	18
1 Czerninův projev	18
2 Spor Clemenceau vs. Czernin	19
3 Důsledky Sixtovy aféry	23
KAPITOLA IV – Přílohy	27
1 První dopis císaře Karla	27
2 Druhý dopis císaře Karla	28
3 Telegram generála Csicsericse z Brest-Litevsku generálu Arzovi	28
4 Výňatek z Czerninova projevu ze dne 2. dubna 1918	29
5 Osobní zápis Roberta Lansinga	29
ZÁVĚR	30
POUŽITÁ LITERATURA	32
RESUMÉ	33

KAPITOLA I – Život Karla Habsbursko-Lotrinského

Arcivévoda Karel se narodil 17. srpna 1887 na zámku Persenbeug ležícím na Dunaji, 80 kilometrů západně od Vídně. Při křtu jsou mu přiřknuta jména Karel František Josef Ludvík Hubert Jiří Maria. Otcem Karla je arcivévoda Otto, který jest synem Karla Ludvíka, císařova bratra. Karel je tedy prasynovcem Františka Josefa. František Ferdinand, faktický následník trůnu, je bratrem Otty, a tedy Karlovým strýcem. Matkou je Karlovi neteř saského krále, Marie Josefa, vážná a zbožná žena. Karlův otec, jemuž je v době Karlova narození 22 let, je oproti tomu nevázaný, svůdný a nemravný zhýralec mající dokonce nemanželské dítě, který se spíše než o politiku zajímá o světské radovánky. Arcivévoda Otto je důstojníkem c. a k. armády, a Karel proto prožívá dětství tam, kam je otec odvelen: v Brně, v Praze, v maďarské Šoproni. Od pěti let se na jeho výchově podílí irská guvernánka Casey Brideová. Od roku 1894 je Karel svěřen k výchově hraběti Georgi Wallis-Karighmainovi. V roce 1896 umírá Karel Ludvík a Otto je odvelen do Vídně. František Ferdinand v té době trpí tuberkulózou a jeho život je v ohrožení. Proto vystupuje možnost Ottova následnictví a ve věku devíti let se z toho důvodu Karel s rodinou stěhuje do paláce Augarten.

Karlův vychovatel hrabě Wallis-Karighmain je zanícený katolík a Karlovi se dostává striktní disciplíny. Karel je vyučován skupinou profesorů pod vedením zmiňovaného hraběte a barona Mattencloita. Již od útlého věku se učí latině, angličtině, francouzštině, italštině a dalším jazykům říše. Gymnazijní výuka započíná doma. Karla vyučuje především dr. Josef Holzlechner, právník, latiník a helénista prostého původu. Od listopadu 1900 dochází do veřejné výuky na prestižní Schottengymnasium (Skotské gymnázium), kde se účastnil hlavně výuky přírodovědných předmětů. Karel není vynikajícím studentem, ale je pilný. Dne 27. června 1901 složí závěrečnou zkoušku, údajně velmi úspěšně. Potom opouští gymnázium. K maturitě však není připuštěn, neboť František Josef tvrdí, že by bylo pro Habsburka ponižující takto soutěžit s jinými.

V letech 1900 až 1904 Karel cestuje za účelem výchovy do Tyrolska, Jadranu, Bosny, Hercegoviny, Haliče, Bukoviny, Sedmihradska, Transylvánie, Dalmácie, Francie, Švýcarska, Anglie a Alasaska- Lotrinska. V 16 letech je Karel

jmenován podporučíkem hulánů a aktivní vojenskou službu zahajuje 1. října 1905, když je zařazen do 7. dragounského pluku v Bělině. Dne 1. listopadu 1906 je povýšen na poručíka. Tentýž den Karlovův otec ve věku 41 let umírá na syfilidu. Od 12. listopadu 1906 Karel studuje na univerzitě v Praze. Je ubytován na Pražském hradě, kde také dostává soukromé hodiny. Dne 17. srpna 1907 je Karel prohlášen za plnoletého, neboť je mu 20 let. V roce 1908 zakončuje studium a vrací se k 7. pluku. Dne 13. června 1911 se Karel zasnoubí s o pět let mladší Zitou Bourbonsko-Parmskou, dcerou Roberta Parmského, posledního Parmského vévody. V období 19. až 20. června 1911 Karel zastupuje císaře na korunovaci anglického krále Jiřího V. V sobotu 21. října 1911 jsou na Schwarzaui, rakouském sídle Bourbonsko-Parmského rodu, Karel a Zita oddáni. Dne 20. listopadu 1912 povije Zita své první dítě, arcivévodu Ottu. V průběhu svého života potom Karlovi porodí dalších sedm dětí: Adelaidu, Roberta, Felixe, Karla Ludvíka, Rudolfa, Charlottu a Alžbětu. V roce 1913 se přestěhují do Hetzendorfu.

Dne 28. června je Arcivévoda František Ferdinand se svou manželkou hraběnkou Žofií Chotkovou, vévodkyní z Hohenbergu, zavražděn srbským teroristou Gavrilo Principem, a Karel se tak stává následníkem trůnu. Na základě rozhodnutí rakousko-uherské vlády je 23. června do Srbska zasláno ultimátum. Následně je 28. července po odmítnutí části rakousko-uherských požadavků Srbsku vyhlášena válka. V navazující době si pak Centrální mocnosti se státy Dohody vzájemně vyhlásují válku. Dne 10. srpna 1914 se Karel s rodinou stěhuje do Schönbrunnu. Několik měsíců na počátku války Karel stráví ve službách velitele štábu Conrada von Hötzendorf. V den 23. května 1915 vyhlásuje centrálním mocnostem válku Itálii. V březnu 1916 je Karlovi svěřen XX. armádní sbor na jižní frontě. Dne 31. července 1916 je poté Karlovi přidělena 12. armáda na východní frontě. Dne 11. listopadu 1916 se Karel vrací do Vídně, neboť císař ochorel a jeho stav je vážný. O 10 dní později císař František Josef I. večer 21. listopadu umírá na zápal plic, Karel se tedy stává císařem.

Mezi jeho první kroky v rakouské vládě patří jmenování nového ministerského předsedy Heinricha Clam-Martiniče 20. prosince 1916 nastupujícím po Ernstu von Körberovi. O dva dny později Karel jmenuje Ottokara Czernina do úřadu ministra zahraničí. Karel 27. prosince 1916 s manželkou i dětmi přijíždí do Budapešti, aby mu byla krátce nato 30. prosince 1916

v Matyášově chrámu na hlavu vložena koruna svatého Štěpána a aby se tak stal korunovaným uherským králem. V únoru 1917 je hlavní štáb z Těšína přemístěn do Badenu poblíž Vídně. Karel chce totiž velení armády uchopit do vlastních rukou. Polní maršál Conrad dne 1. března 1917 končí ve funkci velitele štábu a jeho nástupcem se stává generál Arthur Arz von Straussenberg. Karel ihned provádí personální změny i ve svém nejbližším okolí a mezi své nejbližší spolupracovníky volí lidi mu dobře známé. Šéfem civilního kabinetu se například stává Arthur Polzer-Hoditz, císař ho zná již od svých sedmnácti let. Nemění se však jen císařovi spolupracovníci, ale i samotný způsob vlády. Karel výrazně omezuje dvorní etiketu, často používá telefon, jezdí automobilem a notně využívá železniční dopravy- cestu vlakem podniká téměř každý týden (během války Karel nacestoval vlakem 119 189 km- z toho 80 000 km během svého panování).

Karel je vládcem míru a reformy. O prvním zmíněném, jeho mírových snahách, pojednávám níže. Reformním vládcem je Karel proto, že si je vědom nutnosti změny zkorumpovaného mocnářství a toto své vědomí také naplňuje. V první řadě Karel obnovuje Říšskou radu. Od března roku 1914 je totiž stát řízen prostřednictvím tzv. oktrojů, nařízení vydávaných ministerským předsedou bez schválení Říšskou radou. Karel chce monarchii demokratizovat, a tak se činnost Říšské rady obnovuje jejím zasedáním dne 30. května 1917. Stát je vyčerpaný a hladoví, Karel tedy dne 5. ledna 1917 zřizuje ministerstvo zásobování. Dále císař zajišťuje lepší životní podmínky nájemníků, dělníků, rodin a dne 28. prosince 1917 zakládá Ministerstvo sociální péče, 28. července 1918 potom Ministerstvo zdravotnictví- první svého druhu na světě. Dále podstatně omezuje volební cenzus v Uhersku. Jeho možná nejpotřebnější, avšak nikdy neuskutečněnou reformou byl jeho projekt federace, tento svůj úmysl poprvé oficiálně a přímo zveřejnil až 16. října 1918 ve svém federalistickém manifestu- to bylo ale příliš pozdě.

Dne 28. listopadu 1917 jsou v Brest-Litevsku zahájeny mírové rozhovory s revolucí oslabeným Ruskem a Ukrajinou. Mír s Ukrajinou je dojednáán ku 9. únoru, s Ruskem ku 3. březnu a potom s poraženým Rumunskem ku 7. květnu 1918. Dne 28. srpna 1918 vyhláší nezávislost Československo, 29. října 1918 Království Srbů, Chorvatů a Slovinců a dne 30. října 1918 propuká revoluce v Budapešti- Rakousko-Uhersko se rozpadá. Potom je 1. listopadu vydáno císařovo rozhodnutí o rozpuštění c. a k. armády a 3. listopadu podepsáno příměří

s Itálií. Dne 11. listopadu podepíše Karel text, ve kterém se vzdává své moci, nejedná se však o abdikaci, ale o dočasné odstoupení od moci, vyplývá to z archivů i tehdejšího tisku. Ještě téhož dne se Karel i s rodinou odebírá na zámek Eckartsau, odkud poté, co odmítne abdikovat a je vypovězen, odjíždí 23. března 1919 do Švýcarska. Tam pobývá nejdříve na zámku Wartegg a později ve vile Prangins. Karel se ještě dvakrát v březnu a říjnu 1921 pokusí získat zpět Uherský trůn, ale neúspěšně.

Po druhém pokusu o restauraci je Karel 24. Října 1921 zajat a 31. října eskortován na Madeiru, kam připlouvá 19. listopadu. Karel i se Zitou a dětmi, které připluly na počátku února roku 1922 ze Švýcarska, kde byly od druhého odjezdu Karla a Zity do Uherska v péči, bydlí do 18. Února 1922 v hotelu Reid ve Funchalu. Zchudlý císař je potom nucen přestěhovat se do usedlosti La Quinta do Monte, sídla, kde s rodinou a suitou žije v těžkých podmínkách. Tam také Karel dne 1. dubna 1922 umírá na zápal plic. Pohřben je v kostele Nossa Senhora do Monte ve Funchalu, hlavním městě Madeiry. V roce 2004 je Karel 3. října v Římě papežem Janem Pavlem II. beatifikován. Důvody jsou Karlova touha po míru, sociální reformy a osobní zbožnost.

KAPITOLA II – Pokus o tajná jednání s Dohodou

1 Co předcházelo pokusu o tajnou diplomacii

Jak bylo již řečeno, od počátku Karlovy vlády bylo jeho úmyslem zastavit válku (jak se zmiňoval už ve svém prvním manifestu z 21. listopadu 1916), neboť chápe lidské utrpení, které přináší. Zpočátku Karel sice věřil ve vítězství, později ale přišel o iluze a je si jist, že ústřední mocnosti nemohou válku vyhrát. V tomto přesvědčení ostatně nebyl sám, jak František Josef řekl v roce 1916: „Když už, pánové, směřujeme k zániku, musí to proběhnout slušně.“ V jeho mínění Karla jenom umocnil vstup Spojených států do války dne 6. dubna 1917, když vyhlásily válku Německu. Tomu předcházelo Německé vyhlášení neomezené ponorkové války dne 31. ledna 1917, tj. 120 německých ponorek potopí jakoukoli loď plující k břehům Anglie, nebo západní Francie. Němci jsou přesvědčeni, že přinese vítězství. Karel se snažil ponorkové válce všemožně zabránit, protože ji považoval jednak za nehumánní a navíc si byl vědom nebezpečí plynoucího ze vstupu Spojených států do války, jak řekl: „My tuto válku prohrajeme, my ji musíme prohrát, když Amerika do ní vstoupí.“ Obavy byly oprávněné, vždyť Spojené státy kladly velký důraz na svobodnou plavbu po mořích. Na počátku července 1917 ho polní maršál Hindenburg a generál Ludendorff ujišťovali o tom, že jsou německé ponorky schopny Američanům zabránit v překročení Atlantiku, avšak Karel se nenechal uchlácholit. Dne 20. listopadu 1917 se vydali do Vídně německý podtajemník pro zahraniční záležitosti Arthur Zimmermann a šéf štábu velkoadmirality velkoadmirál Henning von Holtendorff, aby naklonili císaře a jeho vládu ke svolení ve věci ponorkové války. Uváděli předpokládané příznivé výsledky, dedukce a výpočty prováděné „odborníky.“ I když Karel plánu ponorkové války zásadně odporoval, nakonec svolil. Vzдорovat Německu, tolik silnému spojenci, nebylo možné. Americký státní sekretář Robert Lansing řekne rakousko-uherskému vyslanci, že nemá pochyb o tom, že „rytířské Rakousko“ neschvaluje podmořskou válku, je to ten samý Lansing, který o více než rok později prohlásí, že Rakousko-Uhersko musí být rozbito.

Níže popisovanému pokusu o tajnou diplomacii i výše uvedenému pokusu

o zaražení ponorkové války předcházela Karlova mírová iniciativa. Z dříve uvedených důvodů Karel považuje válku za zbytečnou a zkázonosnou, a připravuje proto mírovou nótu určenou pro představitele Dohody.

Dne 5. prosince 1916 se Karel setkává s německým císařem Vilémem II., polním maršálem Hindenburgem a generálem Ludendorffem v německém generálním štábu a v den následující v štábu rakousko-uherském. Karlovým cílem je německé představitele přimět k uzavření míru, ale neuspěje. Karel oproti německým představitelům chápe totiž mír odlišným způsobem. Chce zachránit říši a s válkou skoncovat i za cenu obětí, Němci však toužili po míru vítězném, kdy by mohli diktovat podmínky. Nakonec je mírová nóta napsaná Němci avšak jménem všech Ústředních mocností 12. prosince 1916 odeslána představitelům Dohody, přičemž prostředníky jsou neutrální státy, ale Němci se k tomuto činu uvolili až po porážce Rumunska, což jim dovolilo jednat z dosti sebevědomé pozice. Němci v té době navíc vítězí na většině bojišť Evropy, to je přimělo jednat takto „blahosklonně“ a provokativně. Karlovi se to nelíbí, ale mocnější Němci prosadili svou. Státy Dohody by jednaly z nevýhodné pozice, a tak návrh odmítají.

2 Přípravy na navázání kontaktu

Poté, co se nepodařilo uzavřít mír oficiálním způsobem a společně s bojechtivým Německem, rozhodl se Karel uzavřít mír cestou tajné diplomacie, tedy mimo vědomí německých představitelů. Dle jeho názoru stejně jako názoru Zity byl „vítězný mír“ jednak cílem nereálným a stejně tak nežádoucím, vždyť Rakousko-Uhersko by se dostalo do područí v Německu vládnoucích Hohenzollernů. K účelu navázání kontaktu se jeví vhodní Zitini bratři Sixtus a Xavier, momentálně bojující jako podporučíci 5. belgické divize v zákopech západní fronty. Ani oni nebyli politicky nečinní. Xavier poslal papeži Benediktu XV. spis, ve kterém navrhoval zahájení mírové akce a dále napsal článek do francouzského katolického časopisu „Le Correspondant“, jehož fundamentem bylo sdělení, že Rakousko je pro Francii životní nezbytností a nelze tedy připustit, aby bylo pohlceno Německem. Sixtovým úmyslem bylo uzavření separátního

míru Francie s Rakousko-Uherskem. Tak by bylo Německo izolováno a poraženo. Francouzští politici si všimli Sixtovy aktivity a zároveň si uvědomovali výhodu příbuzenské spřízněnosti obou bratrů a císařovny Zity. Snažili se tedy bratry přimět k navázání jednání. Sixtus s Xavierem však považovali za zbytečné o cokoli usilovat, dokud bude Zitin manžel pouze následníkem trůnu. Když se ale Karel stal panovníkem, byli oba princové stejně jako jejich Rakouští příbuzní připraveni jednat. V prosinci 1916 napsala Maria Antonia, matka obou bratrů žijící v Rakousku, Sixtovi a Xavierovi dopis, ve kterém jim sdělovala, že by se s nimi ráda setkala. To bylo možné, neboť Marie Antonie měla v Rakousku exterritoriální statut, tzn. byla vyňata z pravomocí orgánů rakouského státu a mohla tedy volně překračovat hranice. Dále napsala belgickému královskému páru. Belgický král Albert potom zařídil oběma bratrům potřebné pasy umožňující překročit hranice neutrálního státu. Nic už nebránilo setkání Sixta a Xaviera s Marií Antoníí.

3 Jednání Erdödy- Bourbonsko-Parmští bratři

Dne 23. ledna 1917 Bourbonsko-Parmští bratři opouští frontu a vyráží do Paříže. Tam se setkávají se svými vlivnými přáteli toužícími po roztržení Rakouské závislosti na Německu. Potom vyráží do Švýcarského Neuchâtelu, kde se 29. ledna setkávají s matkou Marií Antoníí a také s jejich sestrou stejného jména. Matka jim tlumočí Karlovu prosbu: Rád by s nimi jednal ve Vídni osobně. Pokud by se rozhodli cestu absolvovat, je vše připraveno. V opačném případě pošle císař svého zástupce. Sixtus a Xavier se rozhodli setkat se nejdříve s císařovým důvěrníkem. Zároveň matce předávají text, ve kterém shrnují podmínky míru, jak je znají od přátel v Paříži: navrácení Alasaska-Lotrinska, obnovení Belgie, obnovení Srbska a jeho rozšíření o Albánii, předání Istanbulu Rusku. Tím setkání končí. Bratři odjíždějí do Paříže a jejich příbuzenstvo zpět do Rakouska. Sixtus potom informuje francouzskou vládu, konkrétně Williama Martina a Julese Vambona, o chystaném setkání s poslem rakouského císaře. K tomuto, především ze strany císařského páru, riskantnímu kousku dojde 13. února 1917 opět v Neuchâtelu. Karlovým vyslancem je Tamás Erdödy, císařův

přítel z dětství. Nedojde však k žádnému ústnímu vyjednávání, pouze k předání čtyř dokumentů ze strany Erdődya: Karlova dopisu, dopisu Zitiny sestry Marie Antonie a dvou Zitinych dopisů- Zita žádá své bratry o setkání ve Vídni. Ve stejný den Karel informuje Viléma II. o sondáži postojů Dohody, ale o nikom se nezmiňuje. Vilém reaguje kladně, dokonce nabádá k pokračování. K dalšímu setkání obou bratrů s Erdődym dojde na stejném místě 21. února 1917. Bratři tentokrát obdrží memorandum rakouského ministra zahraničí Czernina. Ten v něm zmiňuje nerozlučitelnost spojení s Německem (vylučuje tedy separátní mír), požaduje zajištění celistvosti Rakouska-Uherska a zmiňoval se i o Alsasku-Lotrinsku v tom smyslu, že nemá nic proti tomu, aby se ho Německo vzdalo. Císařův vyslanec dále předal Karlovu nótu týkající se především otázky Alsaska-Lotrinska, ve které Karel sliboval: „Budeme Francii podporovat všemi prostředky při tlaku na Německo.“ Dne 5. března 1917 Sixtus v Elysejském paláci seznámí francouzského prezidenta Raymonda Poincarého s Czerninovým memorandumem a Karlovou nótu. Prezident potom informuje A. Brianda, předsedu vlády a ministra zahraničí. O navázaném kontaktu je podána zpráva také anglickému králi Jiřímu V. a ruskému carovi Nikolaji II. Dne 8. března 1917 se Sixtus opět setkává s prezidentem. Ten mu osvětluje francouzské požadavky: navrácení Alsaska-Lotrinska, obnovení Belgie, Srbska, případně přenechání Istanbulu Rusku. Dne 19. března 1917 se Sixtus a Xavier v Ženevě opět setkávají s Erdődym, který je přesvědčí, aby s ním odjeli do Vídně.

4 Setkání ve Vídni

Oba bratři cestují s pasy na falešná jména a za přísného utajení nejdříve vlakem do Vaduzu, potom autem do Feldkirchu, kde nasednou na vlak do Vídně, kam dorazí společně s Erdődym 23. března 1917. Týž den jsou v deset hodin večer oba Bourboncko-Parmští princové nenápadně přijati na zámku Laxenburg ve Vídni. Tam na ně již čekal císařský pár. Jednalo se o mimořádně důležité a riskantní setkání- dva důstojníci belgické armády se uprostřed nepřátelského státu setkávají s jeho hlavou, aby jednali o podmínkách míru za zády nejvýznamnějšího spojence tohoto státu. Zita se účastnila jen počátku rozhovoru, později se vzdálila.

Na schůzku dorazil také ministr zahraničí Czernin. Jednali o již známých bodech, ale k ničemu konkrétnímu se nedošli. Sixtus a Xavier přenocovali v domě Tamáse Erdődyho. Následující den, 24. března 1917, pokračovalo jejich jednání s Czerninem. Téhož dne oba bratři odjíždí z Vídně. Ještě předtím však Karel upozorní Sixta na nutnost absolutní diskrétnosti a předá mu jistý dokument. Je to dopis datovaný 24. března, psaný francouzsky císařem Karlem a adresovaný Sixtu Bourbonsko-Parmskému, avšak určený představitelům Dohody, přičemž císař při psaní jeho obsah telefonicky konzultoval s Czerninem. Karel v něm nejdříve vyjadřuje obdiv francouzské armádě, sympatie Francii samotné a ještě zdůrazňuje ztotožnění se s francouzskými zájmy. Dále potvrzuje obnovení Belgie, Srbska a jeho rozšíření o Albánii. Poté požaduje zajištění integrity monarchie a žádá o vyjádření hlavních představitelů Dohody. Nejdůležitější je však jeho tvrzení, že použije všechny prostředky, aby „u svého spojence podpořil francouzské spravedlivé požadavky na vrácení Alsaska-Lotrinska.“ Sixtus a Xavier vybaveni tímto dokumentem spěchajíce obeznámí s výsledky jednání státníky Dohody tedy opouští Vídeň a směřují do Paříže.

5 Jednání v Bad Homburgu

Dne 2. dubna 1917 opouští dvorní vlak převážející Karla, Zitu a politickou elitu říše Vídeň, aby směřoval ku německému městečku Bad Homburg vor der Höhe, Hlavnímu stanu německé armády, kde se má rakouský císař setkat s Vilémem II. Formálně je důvodem cesty seznámení císařovny Zity s chotí německého císaře Augustou Viktorií. Ve skutečnosti však Karel zamýšlel s Vilémem jednat o započatém vyjednávání. Jak bylo již totiž zmíněno, jeho úmyslem bylo uzavřít mír společně s Německem, separátní mír považoval až za poslední možnost v případě německého odmítnutí a ohrožení samotné existence monarchie (můžeme si povšimnout Sixtova odlišného náhledu na věc, myšlenka separátního míru mu totiž byla od počátku bližší). Po příjezdu do Bad Homburgu 3. dubna a formálním uvítání začali oficiální rozhovory. Jednání se účastnili z Rakouské strany císař Karel, jeho ministr zahraničí Ottokar Czernin a náčelník rakousko-uherského generálního štábu generál Arz von Straussenberg, ze strany

německé pak říšský kancléř Theobald von Bethmann-Hollweg, polní maršál Paul von Hindenburg, generál Erich von Ludendorff a také německý císař sám. Karel a Czernin se snažili německé představitele přesvědčit, aby se v zájmu míru vzdali Alsaska-Lotrinska ve prospěch Francie. Za to je Rakousko-Uhersko ochotno jako náhradu Německu podstoupit Halič a ruské Polsko. S Němci však o tomto vůbec nebylo možné jednat. Německé vojenské představenstvo bylo pod vlivem značných vojenských úspěchů upjaté na myšlenku konečného vítězství, a odstoupení Alsaska-Lotrinska tedy jednoznačně odmítli. Hlavním nepřítelem míru však nebyl, jak by se mohlo zdát, císař Vilém, ale byli to především jeho vojenští velitelé Hindenburg a Ludendorff, kteří na něho měli naprosto zásadní vliv a v mnohém rozhodovali za něj. Tyto německé vojenské špičky razily ideu konečného vítězství. Atmosféra ve vlaku vracejícím se do Vídně byla značně stísněná a vážná, císař byl zjevně rozladěn. Ve vlaku Karel poví Zitě: „Mám s Němci hrozné problémy. Nakonec budeme nuceni jít vlastní cestou. Ale předtím musíme udělat, co budeme moci. Snad to půjde.“ Zde vidíme, že už i císař po fiasku v Homburgu své naděje vkládá spíše do míru separátního.

6 Czerninovo memorandum

Vstup Spojených států do války vedl k tomu, aby se i přes debakl z Bad Homburgu Karel a Czernin ještě pokusili Viléma přesvědčit o nutnosti míru. Německému císaři měl být předložen elaborát, který by popisoval kritickou situaci habsburské monarchie a její zoufalou potřebu usmíření s nepřátelskými národy. Tento spis opravdu vznikl. Byl pod ním podepsán Czernin a adresován byl Karlovi, není však jasné, kdo byl jeho tvůrcem. Mohl to být Czernin, Karel nebo se na něm mohli podílet oba. Toto memorandum popisuje katastrofální situaci Rakousko-Uherska a také Německa a nachází pro ně jediné řešení- brzké uzavření míru. Zmiňovaný dokument byl doručen císaři Vilémovi prostřednictvím Karlova pobočníka hraběte Ledochowského. Karel doufal, že na německého císaře a jeho politiky zapůsobí a nakloní je tak míru, avšak setkal se s nepochopením. Od Viléma obdržel odpověď vypracovanou říšským kancléřem Bethmannem-Holwegem. Jeho dopis na argumenty memoranda odpovídá pouze jmenováním

úspěchů německé armády, mír navrhovaný v pamětním spisu odmítá. Němci stále pevně a slepě věří ve vítězství.

7 Reakce Dohody na první dopis Sixtovi

Sixtus a Xavier po své návštěvě ve Vídni odjíždí do Paříže. Dne 31. března 1917 je Sixtovi udělena audience u prezidenta Poincarého. Sixtus se na audienci setká také s Julesem Cambonem, prvním tajemníkem ministerstva zahraničí, který tam zastupuje Alexandra Ribota, nového předsedu vlády a ministra zahraničí, jenž byl již obeznámen o předchozích jednáních. Po přečtení dopisu se Poincaré rozhodne uvědomit anglického krále Jiřího V. Sixtus se nabídne pro cestu do Londýna., avšak není mu vyhověno- Ribot chce o navázaném kontaktu osobně referovat britskému premiéru Davidu Lloydovi Georgi. K jejich setkání dojde ve Folkestonu 11. dubna 1917. Britský premiér je dopisem nadšen. Vidí v něm opravdovou naději na úspěšná mírová jednání a rozhodne se o tom informovat Jiřího V. Oba předsedové vlád se shodnou, že by se co nejdříve měla sejít konference států Dohody, která by rakouské mírové návrhy projednala. Po tříhodinové debatě se Ribotovi podaří Lloydovi George přesvědčit, aby byla o jednáních spravena také Itálie. Dne 12. dubna 1917 se Sixtus znovu schází s Julesem Cambonem, od kterého se dozví, že Itálie má být zapojena do jednání. Tentýž den se Sixtus setkává v Elysejském paláci s Alexandrem Ribotem. Varuje Ribota před rizikem, které přináší zapojení Italů do jednání- mohli by zhatit rozhovory a smazat tím veškerý pokrok. Je tu totiž londýnská smlouva z 26. dubna 1915. V ní se státy Dohody zavázaly, že za vstup do války Itálie dostane rozsáhlá území habsburské monarchie- jižní Tyroly (připadly Habsburkům v roce 1363- území zdědili), Istrii s Terstem (připadl Habsburkům v roce 1382), Dalmácií a Dalmatské ostrovy. Italské požadavky jsou zjevně nespravedlivé. Ribot však trvá na svém a je rozhodnut informovat italské politické představitele. Lloydovi Georgi se italské požadavky na rozdíl od Ribota nezamlouvaly a považoval je za přehnané a nemorální. Britský premiér však doufal, že Itálie ze svých požadavků sleví. Dne 18. dubna 1917 se Sixtus setká s Lloydem Georgem, který ho ujistí o zachování tajnosti jednání. K setkání Ribota, Lloydovi George a

italských představitelů dojde 19. dubna 1917 ve vlaku stojícím v Savojském městě Saint-Jean-de-Maurienne na jihu Francie. Za Itálii jsou přítomni předseda vlády Boselli a ministr zahraničí Sidney Sonnino. Francouzský a anglický ministerský předseda nejdříve opatrně sondují italský postoj vůči míru. Sonnino odmítá jakékoli ústupky od londýnské smlouvy, na které se sám podílel. Nešlo tedy dál jednat na základě Karlova dopisu, vždyť Karel italské požadavky nepřijímal takové, jaké byly nastíněny v londýnské smlouvě, a k jejich naplnění by tedy muselo být Rakousko-Uhersko poraženo ve válce- jednání se zadrhla na italských požadavcích. Ribot ve svém deníku napsal: „Od prvních slov viděl Lloyd George, že by bylo zbytečné a nebezpečné naléhat.“ Francouzský předseda vlády mohl být s výsledkem jednání spokojen, nemusel vyjednávat o věci, o které se domníval, že narušuje jednotu dohodových států, a které navíc nevěřil. Lloyd George se znovu setkává se Sixtem, tentokrát v Paříži, a hovoří s ním o případných rakouských územních ústupcích vůči Itálii- pokud mají hovory pokračovat, musí Rakousko-Uhersko přistoupit na italské požadavky. Jules Cambon potom Sixta zpravil o zavrnutí mírových jednání francouzskou vládou.

8 Reakce Dohody na druhý dopis Sixtovi

Rozhovory se zasekly ve statickém bodě. Objevuje se však skutečnost, která je uvede do pohybu. Jistý italský štábní důstojník navázal spojení s rakousko-uherským vyslancem v Bernu a předává mu vzkaz určený Karlovi. Zpráva vypadá jako mírová nabídka, avšak klade podmínky výrazně odlišné od původních v londýnské smlouvě. Podle tohoto návrhu by se Itálie spokojila s Trentinem a Aquilou. Posel zprávy, italský důstojník, měl s největší pravděpodobností pověření od velitele italského generálního štábu (Comando supremo) Luigiho Cadorny, jenž byl možná podporován či přímo zmocněn italským králem Viktorem Emanuele III. Nabídku odmítl, neboť stále doufal ve zdar jednání s Anglií a Francií, a proto je nechtěl nijak narušit. Tato zvěst přinášející zcela novou atmosféru do jednání ho však pobídla k nové činnosti. Dne 4. května 1917 se Sixtus opět setkává v Neuchâtelu s Tamásem Erdödyem. Karlův důvěrník Sixtovi předává jeden dopis Karlův a jeden Zitin, oba na Sixta naléhají,

aby přijel do Vídně, protože je třeba projednat nově nastalé skutečnosti. Následujícího dne Sixtus do Vídně odjíždí a už 8. května tam diskutuje s Karlem a Czerninem. Debaty následujícího dne vyústí ve francouzsky psaný dopis datovaný 9. Května 1917, podepsaný Karlem a adresovaný Sixtovi, ale stejně jako dopis předchozí určený představitelům Dohody. V dopise mluví o italské nabídce se zcela oficiální vážností a zároveň dává na vědomí, že ji posoudí až po reakci Anglie a Francie na dopis předchozí. Dále vyjadřuje přesvědčení o překonání překážek a následném uzavření čestného míru. K dopisu je připojena Czerninova nóta v němčině psaná poněkud zostřeným tónem oproti Karlovu dopisu. Nóta požaduje kompenzaci za změny hranic, záruku zachování integrity monarchie a dále oznamuje, že Vídeň bude dále jednat až po konzultacích se svými spojenci. Dne 20. května 1917 Sixtus zahajuje nové kolo jednání audiencí u prezidenta Poincarého. Přítomen je i Ribot a zdůrazňuje, že Francie a Anglie nejsou ochotny učinit nic, co by bylo v rozporu s italskými požadavky. Sixtus se potom 23. května setkává s britským premiérem Lloydem Georgem a přináší mu Karlův dopis a Czerninovu nótu. Lloyd George vyjádří přesvědčení, že by měl být uvědoměn anglický král. Tentýž den jsou tedy oba mužové v Buckinghamském paláci a informují Jiřího V. Ten tvrdí, že je ochoten se setkat s italským králem a vyzvat ho, aby Itálie zredukovala své územní požadavky vůči Rakousku. Poté se britský premiér snaží setkání těchto dvou mocnářů zorganizovat, ale marně. Italskému ministru zahraničí Sonninovi (díky Ribotovi dobře informovanému) se podaří schůzce zabránit. Sixtus udržuje kontakt s Lloydem Georgem a až do 5. června 1917 čeká na anglickou odpověď. Té se nedočká, a tak odjíždí do Paříže, kde se ještě snaží přimět Ribota k činnosti. Ministerstvo zahraničí jim odpovídá pokaždé stejně: Překážkou pro jednání s Rakouskem je italský problém. Kontakt s ministerstvem je pak 20. června zastaven, když vláda v dopise Sixta obeznámí se svým názorem, že v současnosti se nedá nic dělat. Rozhovory vyhořely, jednání selhala. Dne 25. června 1917 se Sixtus s Xavierem vrací ke své belgické jednotce. Karel nikdy neobdržel reakci na svůj druhý dopis. Britský premiér Lloyd George řekl Sixtovi, když byl ještě v Londýně: „Příležitost k uzavření míru s Rakouskem je příliš krásná, než abychom si ji nechali uniknout,“ ale právě k tomu došlo. Jistě existuje mnoho důvodů, proč mírová jednání nevedla k úspěchu, ale tím hlavním nesplněným předpokladem pro usmíření byla ta skutečnost, že touha po míru

nebyla oboustranná. Snad jediný, u koho se Sixtus setkal se vstřícností, byl Lloyd George a částečně Poincaré. Lehkovážný či přímo nepřátelský přístup k mírovým návrhům diskuzím zabránil v rozvoji, a rozhovory tak byli už v počátku umrtveny.

KAPITOLA III – „Sixtova aféra“

1 Czerninův projev

Odjezd Bourbonско-Parmských princů by mohl být zakončením událostí spojených s pokusem o tajná jednání v roce 1917, tak tomu ale nebylo. Její skutečné následky se měly projevit až o rok později v tzv. „Sixtově aféře.“ Než však popíšeme její průběh, zkusme pochopit, na jakém pozadí se odehrává. Jejím hlavním aktérem a ostatně i tím, kdo události uvede do pohybu, bude rakousko-uherský ministr zahraničí Ottokar Czernin. Jak tedy vůbec smýšlel tento schopný, úspěšný, sebevědomý a po uzavření „chlebového míru“ s Ukrajinou 9. února 1918 i populární politik? Jeho postoje v roce 1918 výrazně ovlivnili podzimní vojenské úspěchy na italské a východní frontě roku 1917. Na západě se navíc 21. března 1918 úspěšně rozběhla německá ofenzíva. Czernin je optimistou a věří, že tato operace povede ke konečnému vítězství, a tak pro něj v úvahu přichází jen mír vítězný nikoli mír na základě usmíření, který prosazuje Karel. Mezi těmito dvěma osobami je v momentě, kdy propukají dramatické události „Sixtovy aféry“ znát jisté politické i osobní napětí. Zatímco Karel se snažil vymanit z německého politického vlivu, Czernin v domácí politice prosazoval „německý kurs“ a v zahraničí upřednostňoval především „spolek s Německem.“ Dalším problémem je také Czerninovo úplné postrádání loajality vůči panovníkovi. Dokazuje to jistý Czerninův telegram zasláný 5. února 1917 hraběti Demblinovi. V něm se o názoru panovníka v určité záležitosti vyjadřuje takto: „Je mně docela vuřt, zdali mě J. V. (Jeho veličenstvo- pozn. autora) přijme nebo nikoliv. Považuji to však za nutné.“ Czernin se cítí nadřazen svému panovníkovi a to bude mít fatální dopady v následujících událostech, když bude hájit pouze svoje zájmy.

Dne 2. února 1918 Czernin přednesl na žádost starosty Richrada Weisskirchnera projev před vídeňskou městskou radou, která se chtěla dovědět hlavně, kdy dorazí vlaky s obilím přislíbeným smlouvou v Brest-Litevsku. I o tématu zasobování se ministr ve své řeči zmiňuje, avšak její hlavní téma tvoří domácí i zahraniční politika. Nejdříve napadá české velezrádce. Označuje českou politickou činnost za podvratnou, prodlužující válku a podporující Dohodu,

zmiňuje velezradu legií a Masaryka dokonce nazývá bídným a ničemným. Czernin tak zřejmě chtěl český národ rozdělit, ale naopak ho stmelil a poštvál proti Habsburkům. České protestní akce proti Czerninovu proslovu vyvrcholily 13. dubna 1918 „národní přísahou“. Nejzávažnější se však ukázala jiná pasáž Czerninova prohlášení. Bylo to jen několik souvětí, kde se rakousko-uherský ministr zahraničí zmínil o mírových jednáních s Dohodou. Podle této řeči se měl současný francouzský ministerský předseda a ministr války Georges Clemenceau otázat Czernina „zda by byl nakloněn mírovým jednáním a na jakém základě.“ Czernin prý odpověděl, že je připraven a že, pokud jde o Francii, nevidí jinou překážku než její úsilí o Alsasko-Lotrinsko. Od Paříže potom údajně dostal následující odpověď: „Jednání na tomto základě je nemožné.“ Když se Czernin vyjadřoval o jednání s Dohodou, měl na mysli tajné rozhovory mezi majorem Armandem a hrabětem Reverterou probíhající už několik měsíců. Tímto zbytečným a neuváženým činem porušil diplomatické zvyklosti dodržované i za války, neboť se dopustil indiskrece- vyzradil existenci tajných rozhovorů s představiteli Dohody. Není jasné, zmiňoval-li se o těchto diskuzích vlivem momentální rozvášněnosti, duševní nevyrovnanosti, či jestli tím sledoval konkrétní záměr. Tímto záměrem mohla být třeba touha podpořit rakousko-uherské bojové odhodlání. S nejvyšší pravděpodobností se tím také opojen vojenskými úspěchy centrálních mocností pokusil zmařit mírová jednání mezi Francií a Rakousko-Uherskem na základě dorozumění. Ať už si však Czernin kladl jakékoli cíle, žádný z nich nemůže být ospravedlněním pro chybu takových rozměrů, že vyvolá bouři, která dokonce potopí monarchii.

2 Spor Clemenceau vs. Czernin

Dne 3. dubna francouzská agentura Havas šíří text Czerninova projevu po Evropě. Tentýž den je o něm Clemenceau telefonicky informován svým sekretářem a spontánně reaguje. Jeho odpověď je prostá: „Hrabě Czernin lhal.“ Francouzský ministerský předseda Clemenceau sleduje jednání mezi Armandem a Reverterou, ale nechce v ničem ustoupit pacifistům. Proto se cítí uražen tvrzením, že Francie žádala o mír jako první. Otázkou zůstává, jestli i Clemenceau,

nazývaného pro jeho bojovnost „tygr,“ neopustila soudnost, když se, stejně jako mohl neuvážený proslov ignorovat, pustil do sporu s Czerninem za použití všech možných prostředků nehledě na následky. Clemenceauovou reakcí se cítí uražen naopak Czernin a odpovídá zveřejněním informací o jednáních hraběte Revertery a majora Armanda. Jde o Czerninův další prohřešek proti zásadám tajné diplomacie. Jak se ale ukáže, hlavní trumf má v rukávu Clemenceau. Dne 4. dubna jsou mu předloženy dokumenty vztahující se k Sixtovým vyjednáváním. Není jasné, nechal-li si je přinést, protože už o nich věděl z dřívějšíka, což se zdá být pravděpodobnější, nebo mu byly předloženy náhodou společně se složkou o jednání Armanda a Revertery. Faktem je, že už další den Clemenceau vydá prohlášení, ve kterém nepřímo poukazuje na Sixtova jednání a bez udání jakýchkoli jmen naznačuje, že zapojen do nich byl i sám císař Karel. Sixtův tajemník Georges de Manteyer je u Clemenceaua přijat a varuje ho před možnými následky zveřejnění Karlových dopisů. Clemenceau se hájí tvrzením, že agresorem je Czernin, on, Clemenceau, je v defenzívě. Zároveň vyjadřuje hrozbu: Pokud Czernin neustane ve sporu, budou zveřejněny další informace. Mezi Vídní a Paříží probíhá prudká korespondence, která vyústí 9. dubna 1917 v další komuniké francouzského ministerského předsedy. Clemenceau jmenovitě zmiňuje Karlovo a Czerninovo podpoření francouzských nároků na Alsasko-Lotrinsko (opírá se o Karlovy dopisy). Clemenceauovy informace jsou pro Karla reálným nebezpečím, a tak Hughesovým telegrafem (předchůdce dálkopisu) Czernina momentálně jednajícího v Bukurešti varuje. Pokud Clemenceau zveřejní další informace, bude on, Karel, muset dementovat jakékoli sliby učiněné Paříži a také jednoznačně a přímo potvrdit věrnost spolku s Německem a tak si v podstatě uzavřít cestu k separátnímu míru. Nicméně už 10. dubna Czernin označuje v novém komuniké, vydaném ještě v Bukurešti, Clemenceauovo prohlášení za lživé. Czernin se 11. dubna vrací do Rakouska a je Karlem přijat v Badenu. Rakousko-uherský ministr zahraničí, jehož aktuální politika spočívá v naprosté solidaritě s Němci, a který tedy nechce být kompromitován nějakým spojováním jeho osoby se schválením francouzských požadavků stran Alsaska-Lotrinska, se snaží dovědět, o co se opírá Clemenceau, když tvrdí, že Rakousko podporuje francouzské nároky na toto území. Czernin se sice účastnil koncipování prvního dopisu Sixtovi, ale má pouze jeho náčrt, nikoli definitivní verzi. Proto si nemůže

ověřit, co Karel do konečné verze dopisu skutečně napsal na téma Alsaska-Lotrinska. Karel Czerninovi odpovídá, že se ve svém dopise o Alsasku-Lotrinsku nezmiňoval. Na otázku, proč se dopustil takové mystifikace, dostaneme překvapivou odpověď: Karel si neponechal kopii ani jednoho ze svých dopisů Sixtovi, a tedy ani on si nemohl ověřit, co na toto téma napsal. Czerninovu zástupci u dvora je pak předána mylná verze prvního dopisu Sixtovi vyjadřující odmítnutí francouzských požadavků ohledně Alsaska-Lotrinska.

Dne 12. Dubna přichází v reakci na Czerninovo prohlášení z 10. dubna Clemenceauův poslední nekompromisní tah- zveřejňuje vlastnoruční Karlův první dopis Sixtovi z 24. března 1917. V této chvíli by jsme se mohli domnívat, že Czernin, přestože se v tvorbě právě zveřejněného dopisu angažoval, se nemusí obávat nějakého zkompromitování v očích Němců, neboť Francouzi přece nemají k dispozici žádný přímý důkaz o jeho účasti v Sixtově kauze (nótu z Czerninovi ruky přiloženou k druhému dopisu Sixtovi nemají v držení z toho důvodu, že Sixtus francouzským představitelům předal pouze její přeloženou kopii). Musíme si ale uvědomit, že Czernin o této skutečnosti neví. Francouzi navíc prohlašují, že na podkladech druhého dopisu Sixtovi lze tvrdit, že ministr souhlasí s francouzskými nároky na Alsasko-Lotrinsko uvedené v nyní zveřejněném prvním dopise Sixtovi. Němci nemají důvod Francouzům nevěřit. Stejně tak muselo Němcům dojít, že pokud dopis vychází z císařova pera, nebo minimálně jeho myšlenek, což bylo teď explicitně dokázáno, vychází tak i z Rakouského diplomatického postoje. Úvahou tedy dojdeme k tomu, že ministr zahraničí, nejvyšší čistě diplomatický představitel země, by se na něm měl podílet, minimálně o něm vědět. Výsledkem je, že Czernin před Němci vypadá jako lhář a zrádce. Rozezlený Czernin se teď tedy bude, nehledě na císaře, snažit od dopisu distancovat. Nejdříve zakáže rozšiřování zpráv agentury Havas. Potom při porovnání dopisu zveřejněného Clemenceauem a verze prvního dopisu Sixtovi, kterou obdržel od Karla, zjistí, že porovnávaný dokument získaný od Karla je nepravdivý. O půl osmé tentýž den Czernin volá telefonem Karla. Císař uzná opravdovost dokumentu zveřejněného agenturou Havas. Poté se Czernin snaží Karla přimět k podepsání deklarace, v níž by měl, mimo jiné, tvrdit, že svému švagru Sixtovi napsal pouze jeden dopis (a tak v podstatě popřít druhý dopis Sixtovi, o který se Francouzi opírají, když tvrdí že Czernin souhlasí

s francouzskými požadavky ve věci Alsaska-Lotrinska), ve kterém se o Alsasku-Lotrinsku zmiňoval zcela jiným způsobem, než jak je kritická pasáž formulována v textu zveřejněném francouzským ministerským předsedou. Ministr tvrdí, že si dokument ponechá v soukromém držení. Karel odmítne, i přes to ale Czernin téhož dne vydává komuniké, kde naprosto nedůvěryhodně lže, když označí dopis zveřejněný Clemenceauem za padělek, ve kterém byl zfalzifikován výrok o Alsasku-Lotrinsku, původně prý znějící: „Vynaložil bych veškerý svůj osobní vliv na podporu francouzských požadavků a nároků týkajících se Alsaska-Lotrinska, kdyby byli oprávněné, což ovšem nejsou.“ Domnívám se, že v případě uvedení takto zjevně lži už muselo býti každému nanejvýše jasné, na čí straně stojí pravda, přesto však Czernin v šalebné činnosti pokračuje. Následující den 13. dubna v 10 hodin se nervově vyhocený Czernin dostaví do Badenu k setkání s císařem. Právě v tuto chvíli vyvrcholí jeho už déle trvající duševní nevyrovnanost. Stresovaný Karel dostal v noci srdeční záchvat, a proto na císařovu žádost přijme ministra Zita. Rozzuřený Czernin bouřlivě požaduje Karlův podpis na výše zmíněné deklaraci, o které s ním telefonicky hovořil již předchozí den. Vyslovuje se, že ji potřebuje proto, aby zanechal svým dětem čestné jméno. Zita statečně vzdoruje, ale zcela neovládající se Czernin vyhrožuje, že se zastřelí. Pak dokonce navrhuje, aby všichni tři, on, Karel i Zita, spáchali společnou sebevraždu. Zita se v odpověď ostře ohradí: „Kdybych někdy měla přijít do pekla, tak se vydám, tam dolů, raději v lepší než vaší společnosti!“ Po třech čtvrtích hodiny do vyostřeného hovoru vstupuje Karel. Czernin teď hrozí nebezpečím zastřelení Zity, pokud se císař nedá prohlásit za napůl slabomyslného a neodstoupí od moci s tím, že by se po čase mohl vrátit jako „vyléčený.“ Když ministr ani takto neuspěje, aby získal císařův podpis, vyhrožuje dál. Hrozí vpádem německého vojska do Rakouska (Nebyly to jen plané výhrůžky, neboť se tvrdilo, že německý generální štáb má vypracovaný plán vpádu do Čech a Tyrol, tzv. „plán O.“ Generál Ludendorff, náčelník německého generálního štábu, dokonce 10. února 1918 při rozporech u jednání v Brest-Litevsku vykřikl do telefonu: „To je neslýchné svinstvo, jak se Rakušané v Brestu chovají! Vyhlašte Rakousku válku!“) a ohrožením životů Sixta a Xaviera. Také jako včera tvrdí, že si toto Karlovo čestné prohlášení nechá pro sebe. Aby se zbavil Czerninových hysterických výlevů a také ze strachu před Německým vpádem, nakonec vyčerpaný Karel deklaraci podepíše. Potom se

Czernin vrací do Vídně, kde, přes všechny sliby učiněné Karlovi, císařem podepsanou deklaraci zveřejní- zbytečně, jejímu obsahu nikdo nevěří. Clemenceau odpovídá zveřejněním dalších podkladů ve prospěch svých tvrzení. Když ministr odjede z Badenu, Karel okamžitě volá na ministerstvo zahraničí a zakazuje vydání jakéhokoli komuniké bez jeho souhlasu. Jeho příkazu není uposlechnuto. Další den do Badenu Karel svolává schůzi Korunní rady s úmyslem odvolat Czernina z funkce. V Badenu však Czernin opět panovníka nutí, aby se pod záminkou slabého zdraví vzdal vlády. Na jeho pozici by ho s funkcí regenta zastoupil arcivévoda Evžen. V úmyslu má ale Czernin fakticky vládnout sám jako kancléř, jenž by ve všem rozhodoval za regenta. Císař tuto troufalost odmítne. Ministra zachvátí hysterie, křičí a pláče. Poté, jakmile nabídne svou demisi, je hned přijata. Odcházejícímu ministrovi je Karlem nepochopitelně udělen Velkokříž řádu svatého Štěpána s brilianty. Ještě tentýž den Karel v telegrafu německému císaři Vilémovi II. zdůrazňuje své kanony na západní frontě jako rakousko-uherskou odpověď na Clemenceauova obvinění nazývaje je nízkými.

3 Důsledky „Sixtovi aféry“

Prvním a bezprostředním důsledkem Sporů Clemenceau- Czernin je zahanbení Domu Habsburského. Karel je nyní po dementi, které vydal, považován za lháře a jeho autorita je tím výrazně podryta. Nejedná se ale o následek nejpodstatnější. Tím je ještě větší upevnění a rozšíření německo-rakousko-uherského svazku a tím fatální omezení suverenity Rakousko-Uherska, které je tak svázáno německým diktátem. Karel nikdy nechtěl, aby se Habsburkové stali vazaly Hohenzollernů, právě naopak, byl to protiklad jeho zájmů. Ví, že bojechtivé Německo se svou stále stupňovanou válkou řítí do záhuby. Právě proto se chtěl ze smrtelného objetí Německa, které Rakousko stahovalo ke dnu spolu s sebou, vší silou vyprostit. Czernin o zpevnění spolku Německa s Rakouskem naopak usiloval. První projevy tohoto procesu, kdy se Rakousko vrhá do područí Němců, lze pozorovat u rakouského veřejného mínění, jak píše do Berlína německý vyslanec ve Vídni Botho von Wedel: Po této aféře „všichni, kdo v monarchii hovoří německy nebo maďarsky, požadují zachování našeho

spojenectví.“ Dále je 16. Dubna 1918 Czernin nahrazen v úřadu ministra zahraničí Maďarem hrabětem Istvánem Buriánem, stoupencem spojenectví s Německem. Je to krok svědčící o nedostatku kvalitních politických osobností v říši, vždyť Karel Buriána považoval za koženého, formálního a hloupého. Karlovi rádci se císaře s vratkou pozicí, kdy je obviňován ze lži a zrady, snaží přimět, aby k Němcům, o věrnosti svého spojence jistě více než pochybujícím, učinil vstřícné gesto. Je rozhodnuto, aby se panovník setkal s Vilémem II. Spolu s ním do německého hlavního štábu, sídlícím v Belgickém Spa, vyrazí dne 10. května 1918 také ministr Burián a náčelník rakousko-uherského generálního štábu generál Arz von Straussenberg. Na místo doráží dne 12. května ráno. I když na počátku Vilém naráží na Zitu jako, dle jeho názoru údajnou iniciátorku tajných jednání, kupodivu nedojde k vážnějším slovním roztržkám. Avšak přesto jsou, jak Karel tušil, výsledky rakousko-německého jednání katastrofální. Nakonec je totiž podepsána dohoda na dobu dvaceti let diktovaná Německem, jejímž obsahem je stvrzení jednoty názorů obou států a vytvoření politické, celní a hospodářské aliance s cílem utvořit jednotný hospodářský blok, přičemž podrobnosti této aliance budou ještě dojednány. Generál Arz je ve Spa nucen podepsat vojenský pakt „branné spojenectví“ (Waffenbund), předpokládající synchronizaci organizace a rozvoje obou armád, standardizaci jejich výzbroje a rozsáhlou systematickou výměnu důstojníků, čemuž se Karel protivil už jako následník trůnu. Znamená to konec nezávislosti rakousko-uherské armády i Rakouska-Uherska jako státu. Němci se tak snaží Rakousko pohltnout a bude i zásluhou císaře Karla, že se jim to nakonec nepodaří, i když to už bude vyhoštěncem.

Součástí taktiky na vtělení Rakouska do Německa bylo oslabení nejvyšších představitelů Rakouské moci, tedy panovnického páru, v očích veřejnosti. Generál Ludendorff, chovající proti Karlovi nenávist, pověřil plukovníka Maxe Bauera, aby spustil pomlouvačnou kampaň proti císaři Karlovi. Tímto úkolem se zabývalo německé vyslanectví ve Vídni a na něm také vyslanec Botho von Wedel rovněž nenávidící Karla. Dalším zdrojem lží namířených proti císařskému páru je generál August von Cramon, osobní vyslanec císaře Viléma u rakouského dvora. Na přelomu dubna a května 1918 se objevují první pomlavy. Císaře obviňují, že je pijan a donchuán. Tato tvrzení jsou natolik vzdálená realitě, že se minou s účinkem. Potom je Zita terčem pomluv snažících se z ní udělat

italskou cizinku (její rod vůbec není italského, ale francouzského původu) nakloněnou Dohodě a to zvláště Italům. Viní ji z toho, že je v přímém spojení s nepřítelem a zrazuje monarchii, zabránila dobytí Benátek nebo, že na frontě projevovala soucit jen italským raněným. Klepy proti ní začaly již v roce 1917 po úspěšné podzimní ofenzívě na řece Soči, teď ale sílily. Fámky bují zvláště v kruzích vyšší společnosti, která Karlovi vyčítá jeho prostotu a blízkost lidu. Lživé tažení proti Karlovi a Zitě přinese výsledky- několik ministrů prý dokonce pojalo úmysl, požádat císaře, aby se jeho choť na nějakou dobu stáhla do ústraní, případně rovnou odcestovala z monarchie pryč. Přes všechny nálady a obvinění proti panovnickému páru se ale láska a loajalita Rakouského lidu k Habsburské dynastii Němcům vykořenit nepodařilo a to zvláště u prostých obyvatel, kde úcta k císaři vytrvá i na sklonku říše, když už bude vše ztraceno.

Důsledky Sixtovi aféry ale vedou ještě dál a to přímo k rozpadu Rakousko-Uherské monarchie. Dřívějším úmyslem Dohodových států bylo uzavřít mír s Rakousko-Uherskem, izolovat Německo a tak dosáhnout vytouženého vítězství snadnější cestou. Přestože Spojené státy i Velká Británie byli s rakouskou monarchií ve válečném stavu, jejich představitelé americký prezident Wilson i britský premiér Lloyd George vyjádřili, že není úmyslem jejich zemí rozbít Rakousko-Uhersko. „Sixtova aféra“ představovala dramatický obrat ve smýšlení politiků Dohody. Když Karel ve Spa podepsal smlouvu, která Německo s Rakouskem-Uherskem ještě více propojovala, neměli už představitelé dohodových států důvod věřit, že by mohlo dojít k izolování Německa. Důležitým aktérem v této změně záměrů s Rakouskem-Uherskem a postojů k němu byl americký státní sekretář Robert Lansing. Ve chvíli, kdy se 30. května 1918 doví o rakousko-uhersko-německé smlouvě ze Spa, posílá Wilsonovi memorandum, v němž konstatuje, že teď, když se Karel stal vazalem Německa, „Rakousko-Uhersko ztratilo právo existovat jako říše.“ Dne 29. dubna 1918 Lansing vyjádřil jménem vlády USA „sympatie k národním tužbám Čechoslováků a Jihoslovanů.“ Mezispojenecká konference ve Versailles 3. června 1918 přijala deklaraci, podle níž je jednou z mírových podmínek vytvoření „jediného a nezávislého státu polského se svobodným přístupem k moři.“ Dále projevila československému a jugoslávskému hnutí „nejvyšší sympatie.“ Prohlášení Spojených států ze dne 28. června požadovalo, aby „všichni členové slovanské rasy byli úplně osvobozeni ze

jha rakouského.“ Projev francouzské vlády 29. června uznává nárok „československého národa“ na samostatnost a Národní radu československou za základ příští vlády československého státu. Wilson následně 4. července ve svém projevu prohlašuje, že posláním Spojených států je vyprostit trpící a ponižované národy z poddanství. Potom 9. srpna 1918 přichází tzv. Balfourova deklarace, v níž vláda Velké Británie oznamuje, že považuje československý národ a armádu za spojenecké a uznává Československou národní radu za „nynějšího představitele budoucí československé vlády.“ Všechny ústřední státy Dohody se už tedy v tuto chvíli vyjádřili pro úmysl rozbořit Rakousko-Uherskou říši a „osvobodit“ národy v ní žijící. Dne 3. září 1918 je pak vše zpečetěno prohlášením vlády Spojených států uznávajícím Československou národní radu za „de facto vládu, vedoucí válku a vybavenou náležitou autoritou řídit vojenské a politické záležitosti Čecho-Slováků.“ Následně Karel vyráží na novou cestu do Spa, kde se 14. srpna 1918 naposledy setkává s Vilémem II. Snaží se přimět německé představitele k mírovým jednáním, ale německé velení chce jednat až po nějakém úspěchu na frontě nebo alespoň jejím stabilizování, aby mírový návrh nevypadal jako slabost. I když Karel ve Spa neuspěje, vybízí v nótě, datované 14. září 1918 a adresované všem zemím ve válce, všechny válčící státy, aby vyslali své delegáty na neutrální území a tam jednali o podmínkách míru. Návrh byl odmítnut všemi státy Dohody. Jediný, kdo na výzvu odpověděl, byl papež Benedikt XV. Ten, jak píše Karlovi, vidí poslední naději v prezidentu Wilsonovi, který je podle něj jediný, kdo může zvrátit situaci k míru. Již dříve však Lansing Wilsonovi radí: „Pokud přijde z Vídně nabídka na mír, je nutno ji odmítnout.“ Mezi 3. a 5. říjnem 1918 se Rakousko-Uhersko, Turecko a tentokrát pod tlakem okolností na západní frontě i Německo obracejí na prezidenta Spojených států Woodrowa Wilsona s žádostí o příměří a mírová jednání. Dne 7. října Lansing Wilsonovi doporučuje, aby začal jednat s Němci, ale Rakouskou nabídku odmítl, protože je prý třeba dohnat lid v monarchii k zoufalství, aby setřásl jho Habsburků. Wilson zahájí jednání s Němci, ale rozhovory s Rakousko-Uherskem ve své odpovědi na nótu z Vídně odmítne. Na konci října 1918 Rakousko-Uhersko prakticky přestává existovat.

KAPITOLA IV – Přílohy

1 První dopis císaře Karla

Můj milý Sixte! Třetí rok této války, jež přinesla světu tolik zármutku a utrpení, spěje ke konci. Všechny národy mé říše jsou více než kdy jindy jednotné ve společné vůli bránit integritu mocnářství i za cenu nejvyšších obětí! Díky jejich činnosti a velkodušnému přičinění všech národností mé říše mohlo mocnářství skoro po tři léta čelit nejtěžším útokům. Nikdo nemůže popřít úspěchy, jichž dobyla moje vojska na balkánském bojišti. Stejně tak Francie podala velkolepé důkazy své síly k odporu a svého elánu. My všichni obdivujeme, bez jakýchkoliv výhrad, skvělou tradiční udatnost její armády a obětavý duch francouzského národa. Mám radost, ač jsme nepřáteli, že mou říši nedělí od Francie žádný skutečný protiklad zájmů a že mé sympatie pro Francii, které sdílí celá říše, opravňují k naději, aby válka, za kterou nejsem odpovědný, se v budoucnosti neopakovala. Z těchto důvodů a proto, abych v precizní formě vyjádřil upřímnost mých pocitů, prosím Tě, abys panu prezidentovi francouzské republiky, panu Poincaré, sdělil, tajně a neoficiálně, že použiji všechny prostředky a celý můj osobní vliv, abych u svého spojence podpořil francouzské spravedlivé požadavky na vrácení Alsaska-Lotrinska. Belgie musí být obnovena jako suverénní stát a musí podržet veškeré své africké državy, nehledě na odškodnění, které by měla obdržet za škody, jež utrpěla. Suverenita Srbska bude obnovena a jsme ochotni, abychom prokázali dobrou vůli, poskytnout mu, jak je spravedlivé, odpovídající přirozený přístup k Jaderskému moři a zaručit mu dalekosáhlé hospodářské výhody. Rakousko-Uhersko bude naproti tomu, jako nezbytnou předběžnou podmínku, žádat, aby Srbské království se v budoucnosti zřeklo jakéhokoliv spojení s kteroukoliv skupinou nebo sdružením, které sledují tendenci, aby byla monarchie rozkouskována, a aby je potlačilo, zejména Národní Obranu, a aby se loajálně všemi prostředky, které má, zabránilo podobné politické agitaci v Srbsku i mimo jeho hranice a tento závazek by převzalo pod zárukou dohodových mocností. Nejnovější události v Rusku mě nutí, abych vyčkal, až tam bude

dosazena konečná a zákonná vláda. Když jsem Ti takto vyložil své myšlenky, prosím Tě, abys mi Ty zase, po rozhovorech s oběma mocnostmi, co nejdříve oznámil, jaký je názor Francie a Anglie, aby tímto způsobem byla vytvořena základna pro oficiální jednání, které by uspokojilo všechny. S nadějí, že ukončíme utrpení milionů lidských bytostí na obou stranách, Tě prosím, abys věřil mé živé, bratrské přičylnosti. Karel

2 Druhý dopis císaře Karla

Můj milý Sixte, s uspokojením zjišťuji, že Francie a Anglie v podstatě sdílejí mé názory o evropském míru. Zároveň odmítají uzavřít mír, na němž by se nepodílela Itálie; nicméně právě tato Itálie učinila monarchii mírovou nabídku a přitom se vzdala všech nepřijatelných požadavků ohledně slovanských území na Jadranu, které dosud vytyčovala. Nyní omezuje své požadavky na část Tyrol, kde se mluví italsky. Posouzení tohoto požadavku jsem odložil až na tu chvíli, kdy obdržím odpověď Francie a Anglie na mou mírovou nabídku... Dobrá shoda, kterou dosáhla monarchie s Francií a Anglií v mnoha podstatných bodech, překoná, podle našeho přesvědčení, poslední překážky, které brání tomu, aby byl uzavřen čestný mír. Děkuji Ti za Tvou spolupráci na tomto díle míru, které jsem zahájil ve společném zájmu našich zemí. Jak jsi mi řekl při loučení, ukládá Ti tato válka povinnost zůstat věrný Tvému jménu a velké minulosti Tvého Domu. To jsi vykonal nejdříve Tvou péčí o raněné, pak bojem za Francii... Charles

3 Telegram generála Csicsericse z Brest-Litevsku generálu Arzi

(dne 20. ledna 1918- pozn. autora)

Velmi naléhavé! Přísně tajné! Ministr zahraničí Czernin ve špatném nervovém stavu, několikrát před nervovým zhroucením. Nyní Czernina očekává těžká nervová zkouška. Prosím vhodným způsobem upozornit Jeho c. a k. Veličenstvo a promyslet případné pozdější zastupování v Brest-Litevsku.

4 Výňatek z Czerninova projevu ze dne 2. dubna 1918

Pan Clemenceau se mě před zahájením ofenzivy na západě otázel, zda bych byl nakloněn mírovým jednáním a na jakém základě. Ve shodě s Berlínem jsem okamžitě odpověděl, že jsem připraven a že pokud jde o Francii, nevidím jinou překážku míru než francouzské usilování o Alsasko-Lotrinsko. Paříž odpověděla, že jednání na tomto základě je nemožné. Pak už nebyla jiná volba. Mohutný boj se rozhořel. Rakousko-uherské a německé jednotky bojují bok po boku, tak jak společně bojovaly v Rusku, v Srbsku, v Rumunsku a Itálii...

5 Osobní zápis Roberta Lansinga

(dne 12. dubna 1918- pozn. autora)

Akce pana Clemenceaua, který včera zveřejnil dopis císaře Karla princovi Sixtovi Bourbonenskému ve věci Alsaska- Lotrinska, je příklad ohromující hlouposti, pro kterou nelze najít dostatečnou omluvu. Chtěl-li Clemenceau dokázat, že Czernin je lhář, snad se mu to podařilo, ale za jakou cenu! Jeho odhalení vehnalo Rakousko doslova do náruče Německa. Tajné rozhovory s Lammaschem a jinými osobními zmocněnci rakouského panovníka, které se konaly ve Švýcarsku, vzbuzovaly alespoň vzdálenou naději, že bude-li úsilí Německa na západní frontě vojensky zastaveno, Rakousko bude ochotno uvažovat o separátním míru... Vždycky zde byla možnost, že něco vzejde ze zřejmého přání rakouského císaře dosáhnout mír téměř za každou cenu. Tuto možnost zničila Clemenceauova poštilost.

ZÁVĚR

Přistoupíme-li k úvahám nad „Sixtovou aférou“ nejdříve dojdeme k otázce, proč nevedla tajná mírová jednání z roku 1917 k úspěchu, z jakého důvodu. Vždyť Dohodě se naskytla možnost ubrat válce na rozsahu a zachránit tak statisíce životů, ba co víc porazit osamocené Německo. Dle mého mínění je na vině Karlova politická osamělost. Jediná osoba, u které se setkal s jednoznačně kladnou reakcí na svou vzácnou nabídku, byl předseda britské vlády Lloyd George- kapka vstřícnosti v moři nenávisti běsnící války. Jakkoli by mohli politikové Dohody tvrdit, že agresorem války bylo Rakousko-Uhersko, je nepopiratelným faktem, že pokud Dohoda opravdu válku nechtěla, mohla ji teď ukončit mnohem rychleji. Tak se tomu ale nestalo, jeho dobrý úmysl zarazily nespravedlivé a přehnané požadavky některých italských politiků, kteří tak nesou část zodpovědnosti za další padlé na italské frontě. Pokud jde o Czernina, ten mu jednání spíše ztěžoval, nežli ho v nich podporoval a tak jde vidět, že i u nejbližších spolupracovníků se neseťkává s porozuměním. I když Sixtova jednání ztroskotala, mohla být nahrazena jinými pokusy, možná úspěšnějšími. Také tato cesta se zavřela po „Sixtové aféře.“ Kdo byl jejím viníkem? Po prvním náhledu ne věc by jsme odpověděli: Ottokar Czernin. Ano, to on svým výrokem rozpoutal spor zvaný „Sixtova aféra,“ nemůžeme však od obrovské odpovědnosti, kterou za její důsledky nese, oprostít ani Georsese Clemenceaua. Když odpovídá na výroky a kroky nervově vyšínutého Czernina nehledí na následky, pouze si tvrdošijně snaží tahy, které by se dali nazvat neuváženými a horkokrevnými, zachovat vlastní čest. Přitom spor vůbec nemusel začít- zpočátku se jednalo jen o to, kdo první požádal o mír, jen o to, kdo podle jejich měřítek projevil slabost. Když pak Clemenceau zveřejnil první dopis Sixtovi, který se postupem událostí stal jednou z hlavních příčin rozpadu Rakouska-Uherska, jednalo se o čin ohromující nesoudnosti. Rakousko-Uhersko tak padlo za oběť cti jednoho francouzského politika. I jiní představitelé Dohody, jako Robert Lansing, se ale dopustili veliké chyby, když dovolili, aby se smlouva ze Spa stala důvodem zavrnutí rakousko-uherské monarchie jako celku. Zapomněli na to, že Habsburskou monarchii je třeba zachovat jako protiklad Německa a významného činitele evropské

rovnováhy. Avšak je už oblastí alternativní historie, jak by vypadal následující světový konflikt, nebo zda by k němu vůbec došlo, kdyby podunajská říše vytrvala. Karel byl panovníkem stvořeným pro mír, ale ten mu přes veškerou jeho snahu a ochotu přinášet oběti nebyl dopřán, jak napsal Anatole France v roce 1919: „Císař Karel chtěl mír. Byl jediným slušným mužem, který během války zastával odpovědnou pozici, ale neposlouchali ho. Proto musel odejít.“

POUŽITÁ LITERATURA

1. SÉVILLIA, Jean. *Poslední císař Karel Rakouský*. 1. vyd. Plzeň: Plejáda, 2010. 216 s.
2. GALANDAUER, Jan. *Karel I., poslední český král*. 2. vyd. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček-Paseka, 2004. 358 s.
3. PERNES, Jiří. *Poslední Habsburkové. Karel, Zita, Otto a snahy o záchranu císařského trůnu*. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010. 292 s.
4. PEJŘIMOVSKÝ, Josef. *Blahoslavený český král císař Karel I. z Domu Rakouského*. 2. vyd. Praha: Josef Pejřimovský, 2012. 119 s.

RESUMÉ

At 1917 the Austro-Hungarian emperor with help of his brothers-in-law secretly tried to negotiate peace with representatives of Agreement. He wrote altogether two letters to them, but some politicians of Agreement reacted negatively, therefore negotiation wasn't carried out. One year later French prime minister and Austro-Hungarian foreign minister get quarreled. After that French prime minister declassified one of the letters that emperor wrote to representatives of agreement and it had a fatal results.